

اقتصاد کلان (۱)

صفی الله بخشعلی

عضو هیئت علمی دانشگاه امام علی (ع)

سرشناسه: بخشعلی، صفی‌الله، ۱۳۴۷.

عنوان و نام پدیدآور: اقتصاد کلان (۱) // صفی‌الله بخشعلی.

مشخصات نشر: تهران: دارالفنون، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۲۲۴ ص: مصور.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۱۷۱-۴۲-۳.

رصعیت فهرست‌نویسی: فیپا

موضوع: اقتصاد کلان

Macroeconomics موضوع

رده‌بندی کنگ: ۱۳۰۵: ۲ب/ف/ ۱۸۰/ HB

رده‌بندی دیویی: ۳۳۹.۷۵

شماره کتابشناسی ملی: ۴۵۱ ۲۲۱

نام کتاب: اقتصاد کلان (۱)

مؤلف: صفی‌الله بخشعلی

ناشر: دارالفنون

مدیر هنری: فرزانه دلبری

چاپ و صحافی: مجتمع چاپ اول

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۱۷۱-۴۲-۳

نوبت چاپ: اول - بهمن ۱۳۹۵

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

حق چاپ این اثر، برای مؤلف محفوظ است *

* دفتر مرکزی: تهران، خیابان ۱۲ فروردین، کوچه بهشت آیین، پلاک ۳۴، انتشارات دارالفنون *

www.DFNashr.ir

فصل اول: جریان مدور درآمد و تولید

مقدمه	۱۴
تعریف جریان مدور درآمد و تولید	۱۴
جریان مدور درآمد و تولید در الگوی دوبخشی با فرض عدم وجود پس انداز خانوار	۱۴
جریان مدور درآمد و تولید در الگوی دوبخشی با فرض وجود پس انداز خانوار	۱۶
جریان مدور درآمد و تولید در الگوی سه بخشی (خانوار، بنگاه و دولت)	۱۷
جریان مدور درآمد و تولید در الگوی کامل چهاربخشی	۱۹
بررسی تعادل یا عدم تعادل در جریان های مدور	۲۰
۱- تعادل و عدم تعادل در الگوی دوبخشی با فرض عدم وجود پس انداز خانوار	۲۰
۲- تعادل و عدم تعادل در الگوی دوبخشی با فرض پس انداز بخشی از درآمد خانوارها	۲۱
۳- تعادل یا عدم تعادل در جریان مدور در الگوی سه بخشی (با وجود دولت)	۲۳
۴- تعادل یا عدم تعادل در جریان مدور یک اقتصاد کامل، الگوی چهاربخشی (با وجود بخش خارجی)	۲۵
تراوش ها و تزریقات در اقتصاد	۲۶
پرسش های فصل اول	۲۹

فصل دوم: حسابداری ملی

مقدمه	۳۲
تاریخچه حسابداری ملی	۳۲
تعریف حسابداری ملی	۳۴
تولید ناخالص ملی	۳۵
محاسبه تولید ناخالص ملی	۳۶
روش های محاسبه تولید ناخالص ملی	۳۶
۱- تولید ناخالص ملی به روش تولیدی یا ارزش افزوده	۳۶
تولید ناخالص ملی و تولید ناخالص داخلی	۴۰
تفاوت بین تولید ناخالص ملی به قیمت عوامل و تولید ناخالص ملی به قیمت بازار	۴۱
۲- محاسبه تولید ناخالص ملی به روش مخارج (هزینه ها)	۴۳
۳- روش درآمدی	۴۷
شاخص های مرتبط با درآمد ملی	۴۹
درآمد شخصی	۴۹

۴۹	درآمد قابل تصرف
۴۹	درآمد سرانه و تولید سرانه
۵۰	وحدت بین روش درآمدی و روش مخارج
۵۰	وحدت بین روش درآمدی و روش ارزش افزوده
۵۰	محدودیت و نارسایی‌های تولید ناخالص ملی
۵۳	تمرینات با حل
۶۰	پرسش‌های فصل دوم

فصل سوم: شاخص قیمت‌ها

۶۴	مقدمه
۶۴	مفهوم شاخص
۶۵	شاخص قیمت
۶۵	الف- شاخص ساده قیمت
۶۶	ب- شاخص وزنی قیمت
۶۶	۱- شاخص لاسپیرز
۶۷	۲- شاخص پاشه (پاش)
۶۷	۳- شاخص وزنی فیشر
۶۹	انواع شاخص قیمت بر اساس نوع کالا
۶۹	۱- شاخص بهای کالا و خدمات مصرفی
۷۰	۲- شاخص قیمت عمده‌فروشی
۷۱	۳- شاخص ضمنی قیمت (شاخص تعدیل‌کننده تولید ناخالص ملی)
۷۱	متغیرهای اسمی و متغیرهای واقعی
۷۱	روش‌های تعدیل حساب‌های ملی
۷۲	نتیجه رابطه مبادله بازرگانی
۷۴	تمرینات با حل
۷۶	پرسش‌های فصل سوم

فصل چهارم: الگوهای اقتصاد کلان

۷۸	مقدمه
۷۸	تعریف الگوی اقتصادی
۷۸	روابط موجود بین متغیرهای موجود در الگوهای اقتصادی
۷۹	تعادل در یک الگو

۷۹.....	الگوی تعیین درآمد ملی تعادلی
۷۹.....	تابع مصرف
۸۲.....	تابع پس انداز
۸۴.....	عرضه کل اسمی و تقاضای کل اسمی
۸۹.....	ضریب افزایش یا ضریب تکاثر کینز (K)
۹۰.....	شکاف تورمی و شکاف رکودی
۹۱.....	درآمد ملی تعادلی از طریق تراوش ها و تزریقات
۹۴.....	پرسش های فصل چهارم

فصل پنجم: سیاستهای مالی و کاربرد الگوی تعیین درآمد ملی

۹۸.....	مقدمه
۹۸.....	سیاست مالی
۹۹.....	سیاست مالی انبساط
۹۹.....	سیاست مالی انقباضی
۱۰۰.....	کاربرد الگوی تعیین درآمد ملی
۱۱۶.....	انواع تثبیت کننده های اقتصادی
۱۱۶.....	الف) تثبیت کننده های خود دار
۱۱۷.....	ب) تثبیت کننده های اختیاری
۱۱۸.....	پرسش های فصل پنجم

فصل ششم: سرمایه گذاری

۱۲۲.....	مقدمه
۱۲۳.....	عوامل موثر بر سرمایه گذاری
۱۲۴.....	معیارهای ارزیابی طرح های سرمایه گذاری
۱۲۴.....	الف) معیار کلاسیک ارزیابی سرمایه گذاری
۱۲۷.....	ب) معیار کارایی نهایی سرمایه گذاری (نظریه کینز)
۱۲۸.....	پرسش های فصل ششم

فصل هفتم: پول و بانک

۱۳۰.....	مقدمه
۱۳۰.....	تعریف پول
۱۳۱.....	تعریف پول از نظر کلاسیک ها (قبل از سال ۱۹۳۰)

۱۳۱	 نظریه مقداری پول کلاسیک‌ها
۱۳۲	 تعریف پول از نظر کینز (بعد از سال ۱۹۳۰)
۱۳۳	 علت پیدایش پول
۱۳۴	 تاریخچه پیدایش و تکامل پول
۱۳۴	 ۱- پول کالایی
۱۳۶	 ۲- پول فلزی
۱۳۷	 ۳- پول کاغذی
۱۳۹	 ۴- پول تحریری
۱۳۹	 ۵- پول سترونی
۱۴۱	 چگونگی شکل بانک مرکزی
۱۴۱	 اندازه‌گیری عرضه پول
۱۴۳	 مجموعه کلان پولی M1
۱۴۳	 مجموعه کلان پولی M2
۱۴۴	 مجموعه کلان پولی M3
۱۴۴	 سیاست‌های پولی و ابزارهای آن
۱۴۵	 ۱- نرخ ذخیره قانونی
۱۴۵	 ۲- نرخ تنزیل مجدد
۱۴۵	 ۳- عملیات بازار باز
۱۴۶	 ابزارهای سیاست پولی در ایران
۱۴۶	 الف) ابزارهای مستقیم
۱۴۷	 ب) ابزارهای غیرمستقیم
۱۴۸	 چگونگی ایجاد پول توسط سیستم بانکی
۱۵۰	 بازار پول
۱۵۰	 ۱- عرضه پول
۱۵۲	 ۲- تقاضای پول
۱۵۵	 تابع تقاضای پول
۱۵۶	 دام نقدینگی
۱۵۷	 تعادل در بازار پول
۱۵۸	 اثرات تغییر تقاضای پول و عرضه پول بر بازار پول
۱۵۸	 اثرات تغییر درآمد ملی روی بازار پول
۱۶۰	 پرسش‌های فصل هفتم

۱۶۲	 مقدمه
۱۶۳	 تعادل بازار کالا یا منحنی IS
۱۶۴	 روش نموداری استخراج منحنی IS
۱۶۷	 روش جبری استخراج منحنی IS
۱۶۸	 اثر سیاست مالی بر روی منحنی IS
۱۶۸	 تعادل بازار پول یا منحنی LM
۱۷۲	 تعادل همزمان بازار کالا و بازار پول
۱۷۳	 تحلیل سیاست‌های مالی و پولی بر اساس منحنی‌های IS - LM
۱۷۳	 سیاست مالی و جابه‌جایی منحنی IS
۱۷۵	 اثر سیاست مالی انبساطی در مدل کلاسیک
۱۷۶	 اثر سیاست مالی انبساطی در دام نقدینگی
۱۷۷	 سیاست پولی و جابه‌جایی منحنی LM
۱۸۲	 پرسش‌های فصل هشتم

فصل نهم: تورم و بیکاری

۱۸۴	 مقدمه
۱۸۴	 بیکاری چیست؟
۱۸۵	 انواع بیکاری
۱۸۸	 تعریف تورم، انواع و آثار آن
۱۸۸	 اندازه‌گیری تورم
۱۸۹	 دلایل ایجاد تورم
۱۸۹	 تورم ناشی از افزایش تقاضا نسبت به عرضه
۱۸۹	 تورم ناشی از افزایش تقاضا به دلیل واقعی
۱۸۹	 تورم ناشی از فشار تقاضا به دلیل افزایش عرضه پول
۱۹۰	 تورم ناشی از افزایش هزینه
۱۹۱	 تورم بخشی
۱۹۱	 تورم ساختاری
۱۹۱	 آثار تورم بر اقتصاد
۱۹۳	 منحنی فیلیپس
۱۹۶	 منحنی فیلیپس کوتاه‌مدت و بلندمدت
۱۹۷	 راه‌های پیشگیری از تورم

فصل دهم: نگاهی کوتاه بر اقتصاد بین‌الملل

۲۰۲	 مقدمه
۲۰۲	 تجارت بین‌الملل
۲۰۲	 علل توجه به تجارت بین‌الملل
۲۰۳	 تئوری‌های اصلی تجارت بین‌الملل
۲۰۴	 مالیه بین‌الملل
۲۰۴	 ارز
۲۰۴	 انواع نرخ ارز
۲۰۴	 الف- نرخ‌های ارز ثابت
۲۰۵	 ب- نرخ‌های ارز اسامی پذیرفته شده
۲۰۶	 تراز پرداخت‌ها
۲۰۷	 آشنایی با سازمان‌های پولی و مالی بین‌المللی
۲۰۷	 صندوق بین‌المللی پول
۲۰۹	 بانک جهانی (بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه)
۲۱۳	 موسسه توسعه بین‌المللی
۲۱۶	 کنفرانس تجارت و توسعه ملل متحد (اُنکتاد UNCTAD)
۲۱۹	 سازمان جهانی تجارت (WTO)
۲۲۲	 پرسش‌های فصل دهم
۲۲۳	 منابع و مآخذ

منابع و امکاناتی که در هر کشور وجود دارد کمیاب و محدود است و در مقابل مردمی که در هر کشور زندگی می کنند دارای خواسته های نامحدود می باشند بنابراین بایستی از امکانات موجود استفاده بهینه و درستی انجام گیرد. وظیفه علم اقتصاد است که منابع موجود را برای تولید انواع کالاها و خدمات به گونه ای اختصاص دهد تا بیشترین رضایت خاطر را ایجاد کند به همین جهت علم اقتصاد را علم مدیریت منابع کمیاب تعریف می کنند. فرایند تخصیص بهینه شامل تولید، توزیع و مصرف می شود. در یک تعریف کلی می توان اقتصاد را به صورت زیر تعریف کرد: اقتصاد عبارت است از علم تخصیص بهینه منابع کمیاب و محدود برای تأمین خواسته های نامحدود بشری.

علم اقتصاد لحاظ حوزه ی موردبررسی به دو بخش اقتصاد خرد و اقتصاد کلان تقسیم می شود. اقتصاد خرد به بررسی رفتارهای اقتصادی پدیده های کوچک و جزئی مثل بنگاه ها و خانوارها می پردازد ولی اقتصاد کلان به بررسی رفتارهای اقتصادی کلی جامعه می پردازد. بنابراین می توان گفت اقتصاد کلان کل نگر است ولی اقتصاد خرد جز نگر است. در اقتصاد خرد هدف مصرف کننده رفع نیازها و حداکثر کردن مطلوبیت و هدف تولیدکننده حداکثر درآمد است. در اقتصاد کلان مباحثی از قبیل تقاضای کل، عرضه کل، تولید ناخالص ملی، تورم، اشتغال، رشد اقتصادی و ... مورد مطالعه قرار می گیرد.

هدف از مطالعه اقتصاد کلان، سنجش و تجزیه و تحلیل پدیده ها و متغیرهای کلی اقتصادی، محاسبه و اندازه گیری آنها، تعیین روابط بین متغیرها به طور پیش بینی و اتخاذ سیاست های مناسب برای آینده و اصلاح سیاست ها و تصمیمات اقتصادی است.

سیاست اقتصادی مجموعه دستورالعمل ها و تدبیرهاست که دولت ها و مسئولین اقتصادی برای ایجاد تغییر مطلوب و مثبت در متغیرهای اقتصادی برای رسیدن به اهداف معین اقتصادی اتخاذ می کنند. سیاست اقتصادی در مورد اقتصاد دستوری کاربرد دارد زیرا باید با اهداف و سیاست های تعیین می شوند. اهداف کلی سیاست های اقتصادی شامل: برقراری اشتغال کامل، رسیدن به رشد اقتصادی مطلوب، ایجاد ثبات نسبی در سطح قیمت ها و ایجاد تعادل در تراز پرداخت ها است.

سیاست هایی که دولت ها اتخاذ می کنند از نظر بعد زمانی شامل سیاست های کوتاه مدت، میان مدت و بلندمدت می باشند. سیاست های کوتاه مدت مثل برنامه های بودجه سالانه که هر ساله به وسیله سال آینده پیش بینی و یک ساله اجرا و پایان می یابد، سیاست های میان مدت مثل برنامه های پنج ساله توسعه و سیاست های بلندمدت مثل برنامه چشم انداز بیست ساله هست. سیاست های میان مدت و بلندمدت که بر اساس یک سری آمار و اطلاعات موجود پیش بینی و تعیین می شوند ممکن است باگذشت زمان قبل از پایان مدت برنامه ها تغییرات اساسی در متغیرهای استفاده شده در پیش بینی ایجاد شود که باعث شوند اهداف پیش بینی در سیاست های میان مدت و بلندمدت نیاز به اصلاح داشته باشند تا واقع بینانه باشند، اطلاعات مورد نیاز برای این اصلاحات به وسیله مطالعه اقتصاد کلان به دست می آید.

مطالعه اقتصاد کلان از جوانب مختلفی حائز اهمیت است که در اینجا به دو مورد آن اشاره می شود:

۱) به کمک مطالعه اقتصاد کلان می‌توان عملکرد مسئولین اقتصادی کشور را ارزیابی نمود. چراکه هرکدام از مسئولین اقتصادی برای دفاع از عملکرد خود در طول مدت مسئولیتشان به شاخص‌های اقتصاد کلان متوسل می‌شوند. لذا آگاهی از شاخص‌های کلان اقتصادی ما را در ارزیابی آنان یاری می‌کند.

۲) چون متغیرهای مورد مطالعه در اقتصاد کلان به مسائل کلی جامعه مربوط بوده لذا در اغلب موارد ابعاد غیراقتصادی به‌خصوص اجتماعی-سیاسی حتی بین‌المللی به خود می‌گیرد و برای رسیدن به اهداف غیراقتصادی مطالعه اقتصاد کلان حائز اهمیت است. به عنوان نمونه سیاست‌های افزایش جمعیت و یا سیاست‌های توسعه آموزش نیروی انسانی برای افزایش تحصیلات دانشگاهی بدون توجه به ابعاد اقتصادی آنها نمی‌تواند به موفقیت‌هایی دست یابند. تجربیات گذشته نیز بیانگر این است که هرجایی در برنامه‌ریزی ملی کلان غیراقتصادی به جنبه اقتصادی مسئله توجه نشده با مشکل مواجه شده است.

حال پس از آشنایی با تعریف علم اقتصاد و تقسیم‌بندی آن از نظر قلمرو مطالعه که به دو شاخه اقتصاد خرد و کلان تقسیم می‌شود، به جهت آنکه هدف کتاب حاضر بیان مباحث کلان اقتصادی است لذا پس از تعریف اقتصاد کلان به هدف مطالعه اقتصاد کلان و سیاست اقتصادی که هدف مطالعه اقتصاد کلان است اشاره شد و سپس اهمیت مطالعه اقتصاد کلان طرح شد و در ادامه به ساختار فصل‌های کتاب اشاره می‌گردد.

با توجه به هدف مطالعه اقتصاد کلان در این کتاب ابتدا در فصل اول در غالب جریان‌های مدور درآمد و تولید به معرفی و شناسایی تعدادی از مدیرهای تخصصی از قبیل چرخه اقتصادی، تولید ملی، درآمد ملی، پس انداز، سرمایه‌گذاری، نقش عاملان اقتصادی، چرخه‌های اقتصادی و تزریقات و تراوش‌ها اقتصادی و غیره اشاره گردیده است.

در فصل‌های دوم و سوم به محاسبه و اندازه‌گیری برخی از شاخص‌های مهم کلان اقتصادی مثل تولید ملی، درآمد ملی و متغیرهای مرتبط با آن و همچنین محاسبه و اندازه‌گیری شاخص قیمت‌ها، تورم و متغیرهای واقعی پرداخته شده است. در فصل چهارم روابط بین متغیرهای اقتصادی، در غالب مدل‌های اقتصاد کلان مطرح شده است. فصل پنجم سیاست مالی و کاربردهای آن در غالب تأثیر درآمد ملی تعادلی به منظور رسیدن به اهداف معین اقتصادی بحث شده است. فصل ششم سرمایه‌گذاری و عوامل و معیارهای ارزیابی آن و ارتباط آن با نرخ بهره و درآمد ملی بیان گردیده است که ارتباط‌دهنده بازار کالا، بازار پول است. فصل هفتم پول و چگونگی ایجاد آن و همچنین بازار پول و تعادل در آن بررسی گردیده است. در فصل هشتم تعادل همزمان بازار کالا که از فصل چهارم و پنجم به دست آمده و تعادل بازار پول که از فصل هفتم ایجاد شده در غالب معادلات IS و LM پرداخته است. در فصل نهم مباحث تورم و بیکاری که از جمله معضلات اقتصادی کشورها تلقی می‌شوند مطرح شده و راهکارهایی جهت کنترل و مهار آنها بیان شده است؛ و نهایتاً جهت آشنایی با مسائل اقتصاد بین‌الملل در فصل دهم اشاره کلی به بحث تجارت بین‌الملل و مائیه بین‌الملل و همچنین جهت آشنایی به تعدادی از سازمان‌ها و نهادهای اقتصادی بین‌المللی اشاره گردیده است.